

МИТРОПОЛИТ ВЕНИАМИН
(ФЕДЧЕНКОВ)

О КРАЈУ СВИЈЕТА

"РУССКОЕ ЗЕРЦАЛО"
Москва, 1998.

Многопоштовани баћушка о. Александар!^[1]

Благословен Бог наш, "Којим живимо, и крећемо се, и јесмо" (Дјела Ап. 17:28).

Питате ме за бављење питањем о близини и роковима краја свијета. Нећу на то одговарати директно. Него ћу само написати - како на то реагује *моје* срце и свијест религиозна?.. Господе, благослови!

1. Ја таквим питањима *нећу* да се бавим, јер сматрам да сам немоћан да их дефинитивно разријешим ни у једном ни у другом смислу. А што се тиче питања о року, ја се чак *религиозно бојим* да му приступим: нека ме помилује Господ од такве дрскости!

2. За мене је очигледно - до болне опипљивости - да је мој најглавнији задатак *спасење*, конкретно - неопходност непрекидне *борбе са гријесима*, молитве, испуњавања најближег дуга и читавог низа других, за мене и ближње важних дјела. Због тога би бављење таквим стварима (о роковима нарочито) за мене било исто као када би болесник, баталивши бригу о томе како да се излијечи, почео да изучава: кад ће умријети? И шта ће последице тога бити са њим?

Можда они могу да ускладе и "изучавање" и лијечење? - Не знам... Али сумњам... Било како било, ја за себе пишем: мени - *није до тога!* Боли ме чак и када само помислим да се бацам на таква питања. О, Боже! Буди милостив према мени, окајаном, многогрешном, пустом ("Чертог Твој вижду, Спасе мој, украшени, а одежди не имеју - војти в њего"^[2]).

А људи се данас, као Ева, петљају у оно за шта нису способни и шта им није потребно: једни на спиритизам, други (а то су психолошки "десничари", "монархисти"? Није ли тако код Вас у П.?) у "ultra-православље" о крају свијета... И неизоставно са пребројавањем. Болест је иста, само су двије форме; оба правца скрећу са правог пута. "Није велико видјети Ангеле, - говораше св. Антоније Велики, - велико је своје гријехе видјети".

3. Што се тиче *суштинског* одговора на питање о крају свијета, код мене, убогог, формирало се овакво мњење:

а) Може бити да ми преживљавамо претпоследњу етапу свјетске историје (Филаделфијске, Откр. 3. гл.^[3]); б) а може бити да и није тако; јер могу се обратити још Јапанци, Кинези, Индуси (700 милиона); в) не знам; г) било како било, мисао о крају који

се приближава узнемирава и побуђује да се оштрије напреже слабо стремљење ка спасењу.

4. Што се тиче "1000-годишњег" царства, то је чиста фантазија, која долази од религиозног осиромашења, а као последица тога - доводи до приљепљивања чулном поимању ствари: православној религиозној *свијести* савршено је очигледно да је Царство Божије *унутрашњи благодатни живот*, како је говорио преп. Серафим, и како је откривено у ријечи Божијој.

А то Царство Божије је од самог доласка Господа Исуса Христа "дошло у сили", то јест, у пуноћи.

Шта је оно? Упоредите Мт. 16:28 и Мк. 9:1. Код првог - "Сина Човјечијег, долазећег у Царству Својем"; код другог - "Царство Божије, дошавше у сили". Значи, Царство Божије открило се у Исусу Христу. Како?.. И "послије тога" узео три ученика и т.д. - и *преобрази* се... Слично се десило и са преп. Серафимом пред Мотовиловим.

Царство Божије - то је пројављење Божанства, обожење човјека и чак прослављење "твари" (одежде). Значи, онда, све то нам је већ дато! А *веће* од тога *не може бити ништа*. Шта то *још* хоће људи?

Није ваљда да хилијастичке чежње, које, на крају крајева, имају чисто земаљски карактер, могу бити "веће" од тога? Никако! Убогосту су оне досадне[4]. А оно што је радосно, *дато* је чак и нама: живот у Богу... "Праведност, и мир, и радост у Светом Духу" (Рим. 14:17).

А интелигенција, заражена материјализмом, - у конкретном случају - само на половину материјалистички, све, гради ли, гради "Царство Божије на земљи", као и прије револуције... И индиректно подржава социјалистичке идеје...

Ох! немам воље ни да пишем о томе... Досадно! Досадно! И очајно старо!.. Болест "парализе прогреса".

А ако је Царство Божије Благодатно Царство, или, другим ријечима: преображење човјека и свијета Духом Светим, онда је оно Његово дјело, а не наше. Ми га не можемо сазидати; па то је азбука.

А ако је тако, онда је на нама да се припремамо да га примимо. Како? - Очишћењем, покајањем. И опет се враћам на исто оно, на "своје" дјело: бори се са гријесима, моли се (Лк. 21:34-36), буди бодар и трезвен, и не бави се јаловом аритметиком.

5. Знаш, "они" могу да ми приговоре (дјелимично сте и Ви писали)... А ја немам ни намјеру да расправљам о томе; јер, ово ја *о себи* пишем. А ја мислим овако: НИСАМ ЈА, многогрешни, ТАЈ који ће да се бави тиме!

Нехотице ми падају на памет два случаја из древне прошлости: св. Антоније Велики је једном приликом размишљао о "дубинама домостроја Божијег и судовима Божијим, помолио се и казао: Господе! Због чега неки од људи достижу старости и стања немоћи, а други умиру у дјетињем узрасту и мало живе? Због чега су једни сиромашни, а други богати? Због чега тирани и злотвори уживају у благостању и обилују у свим земаљским добрима, а праведне угњетавају напасти и несреће?"

Дуго је он био обузет тим мислима, када му је одједном дошао глас:

"АНТОНИЈЕ! СЕБЕ ГЛЕДАЈ И НЕ ПОДВРГАВАЈ СВОЈЕМ ИСТРАЖИВАЊУ СУДБИНЕ БОЖИЈЕ; ЗАТО ШТО ТО ДУШИ ШКОДИ" (Отечник Еп. Игњатија Брјанчанинова).

Други случај, из живота св. Пимена Великог, врло познат.

Дође код њега учени "богослов" из Александрије, Евагрије. Али св. Пимен не хтједе да га прими. Овај се расрди и хтједе да оде, али је ипак прво рекао послушнику св. Пимена:

- Реци Авви да ја дођох не ради чега другог, до да бесједујем о богословљу.

Овај пренесе то св. Пимену. Св. Пимен опет одби да га прими. Раздражени Евагрије већ бијаше пошао натраг; ипак, одлазећи, рече:

- Пођи, питај га: зашто не хтједе са мном да разговара?

Св. Пимен му је преко послушника одговорио:

- Реци му: ти си од виших, а ја - од нижих; ти мудрујеш о небеском, а ја сам научио само да се у земаљском сналазим; ти хоћеш да разговараш о Богу, а ја познадох само

своје страсти. Е, да си ме питао како истјерати плотску или неку другу страст, ја бих ти одговорио!

Евагрије се смирио; послије тога, они су дуго бесједовали о страстима... (Древни Патерик). Ето, тако чињаше оци!

А ми још нисмо почели ни да се кајемо како ваља; јер, кад човјек почне да се каје, њему тада заиста тешко бива да "богослови". Св. Јован Лествичник управо тако и говори: "Који се каје не треба да богослови". А шта онда рећи о ономе који још није почео ни да се каје?.. Авај: јао нама!

И још: "танане "истраживачке" бесједе о Богу, као и читање префињених размишљања о Богу - исушују сузе и тјерају од човјека умиљење" (Отечник).

Али и ово је превише... Сам падох у гријех који осуђујем: многоглаголање. Опрости ми грешном, Госпoде. Помолите се за мене.

*Недостoјни и Вама добронамјеран Епископ
Вениамин. 1925 / 13 / 11 н.с.*

П.С. А ето, тамо, у Русији, спасавају се "мало" другачије: крстом, страдањима. Довде су дошла два писма, једно на моје име: прогони... Старија сестра Ц. сестринства у П. цркви у Севастопољу је била стрпана у истражни затвор, затим прогнана у Вологду, а потом у Краснојарск... Из Севастопоља...

Ето, то је спасење себе и Русије. А ми!? О, словесници! (интелектуалци, мудраци... књижници...) Јао, јао нама!

...У Симферопољу - храмови препуни. Служили и јутарњу и литургију ноћу; јер, бољшевици наредили да у 10 сати ујутро сви морају бити на служби у њиховим установама... "Једва сам се прогурала да уђем у цркву" (пише једна бивша либерална госпоја); "кад су излазили из храма, сјетили су се првих хришћана, који су се такође молили ноћу у катакомбама"... А ми?.. Хоћемо ли то ми Русију да спасемо?

Е. В.

1925-25-26/II-10-11/III

Мол.св.о.П.Г.Х.Б.н.п.н.г.[5]

Многопоштовани баћушка о. Александар!

Ваша писма ме нехотице тјерају да се замислим над поменутиим питањем и да понешто од тога и забиљежим; то ћу Вам и послати. Писаћу (и можда не једном) без нарочитог система, "случајно", шта Бог пошаље.

I. Свеопште очекивање краја свијета

1. Један од најобразованијих људи које сам ја гледао у свом вијеку - раније је био, наиме, толстојевац, али се раскајао - Сергеј Николајевич Дурилин (Московљанин), непосредно пред, или чак у вријеме руске револуције, интересовао се питањем вјере у блиски крај свијета - како код Руса, тако и код других народа. Лично ми је о томе причао у Москви[6]. Он је дошао до изузетно интересантних - па чак и дјелимично неочекиваних - закључака, поготово о Русији. Увријежено је, наиме, мњење да се ишчекивање смака свијета подудара са неким историјским катастрофама (ратовима нарочито). И то је, једним дијелом, тачно. Тако, на крају крајева, и мора бити, према претсказању Господа. Али те појаве се не поклапају увијек и у свему.

С.Н. Дурилин[Z] биљежи сљедеће историјске чињенице.

а) Русија преживљава татарски јарам. Времена тешка. Међутим, ни код кога ни помисли о крају свијета, чак ни да је Русији крај. Напротив: велики свјетилник Русије свете, преп. Сергиј, и сам гради, и птичићи који излијећу из његовог гнијезда - такође граде, не мислећи о крају... Татари изгинуше. Света Русија устаје и духовно окрепљује.

б) Мутна времена. Много подсећају на дане болшевизма. И опет - у црквеној литератури нема шта да се прочита о крају свијета. Мутеж је надвладан. Русија се опет подиже, државно расте.

в) Али сад долази нешто неочекивано: упркос моћи која се стално увећава и расте, појављују се идеје о антихристу... Наравно, и наш раскол је много допринио томе; и подударане 1000 година и +666 (година великог Московског Сабора), то јест, чисто произвољно израчунавање времена другог доласка. Али више од тога наше је претке поразио пад православља на врховима и утицај "безбожничког" Запада. У овоме је, несумњиво, био главни узрок ишчекивања антихриста; на њега је многима личио (чак и онима који нису били расколници) Петар I. "Гажење благочешћа"... "Ми стојимо за нову вјеру", - говорили су у повицима својим козаци и стријелци... И то се широко распространило у народу... Али царевање се Петрово завршило; крај свијета, пак, није наступио.

Међутим, препаднута помисао се више не смирује: од тог времена више нема ни једног истакнутог подвижника који се не би дотицао питања о крају свијета. Почевши од светитеља Тихона Здонског, преко Серафима Саровског, па све до старца Оптинских и о. Јована Кронштатског, - сви говоре о крају свијета који се приближава. У исто то вријеме, Русија, напротив, све расте и расте, и као држава, и културно. Управо та несагласност је и запањила С.Н. Дурилина.

И она заслужује пажњу... Због чега - видјећемо касније.

2. Чини се, он је обраћао пажњу и на аналогни факат у другим земљама. Веома је симптоматично то што се ишчекивање краја свијета распространило по цијелом свијету, и неправославном. Сам сам о томе читао, код католичких писаца. Али нарочито је симптоматична појава специјалне секте "адвентиста", који уче о скором доласку Исуса Христа и који одређују датуме Његовог доласка.

Нека је то (као што и јесте) "секта", другим ријечима, лажно учење, али само њено појављивање је веома карактеристично. Уз то - мјесто гдје се она родила било је Америка, то јест, земља са највећим "благостањем" на свијету: богата, обезбијеђена, удобна, земља која се наслађује "добрима" културе и свим плотским задовољствима, од милијардера до радника. Опет - чудно...

И, осим тога, религиозност тамо уопште није у напону, да би се могла очекивати појава идеје о крају свијета.

3. О чему говоре те појаве, које се очигледно не могу уклопити у увријежено мњење о појавама ишчекивања краја свијета?

Душа човјекова је у цијелом свијету осјетила властито умирање: нема она више чиме да живи. Тијело је постало бог - "бог им је утроба" (говораше ап. Павле); а душа - у запећку, или се чак и потпуно негира њено постојање. "Култура" је искључиво материјална; на дух је кренуо погром. То су Европљани схватили. И наши преци су то осјетили, и то још много раније од Европљана, јер су били много здравији духом.

А сада болшевизам - као резултат цјелокупне те најновије "културе" - на очиглед свих све убјеђује да су предосјећања народа и свијета била савршено исправна. И ту и јесте *оправдање* свих ишчекивања и тражења.

II. Када ће, ипак, бити крај свијета?

Али сасвим је друго, наиме, питање о тренутку краја. И ако Црква и може да благослови ишчекивање, - према одређивању тачног датума се мора понашати сасвим другачије.

А ево зашто (поред онога, што сам Вам већ написао).

а) У Светом Писму апсолутно јасно се *зобрађује* то израчунавање... Додуше, *заповиједа се* да се на основу првих листића на смокви закључи да прољеће долази уопште; али недјеље његове ми не знамо. Напримјер, сада код нас цвјетају шљиве... И одједном - већ други дан ударио мраз... Друге воћке, пропупале, али не цвјетају; зауставиле се... Ипак, јасно је, разлика може бити само у данима, у недјељама евентуално... А прољеће се не може зауставити... Тако је и са питањем о крају свијета.

- Кад ће бити крај свијета? - питају Господа. Нико не зна; само Отац Мој... "А и није ваш посао да знате времена и рокове које Отац положи у Својој власти" (Дјела Ап. 1:7)... Не знам: може ли бити *јасније* и *категоричније* изражена забрана одређивања рокова?.. Чисти гријех! Дрско *противљење* Ријечи Господњој! И како се то људи не плаше да израчунавају рокове?

б) А ако се чак и мисли у уопштеним (а не тачно одређеним) процјенама - и тада се не смије бити увјерен да су ишчекивања оправдана и несумњива; конкретно, и о Русији. Чак и ако се претпостави да ће она сама и да сконча, односно, да је за њу заиста наступио "крај свјетске историје", као што се нешто слично већ десило са Грчком - нико не може са гаранцијом побијати да се на њеним развалинама неће разгорјети нове хришћанске земље Азије, као што се ми, словени, разгорјесмо уз једва тињајућу културу Грчке.

в) Али ако се то и не догоди, и тада ипак нико не смије да се дрзне па да одређује рокове. 5 - 20 - 50 - 100 година - све су то цифре, за историју врло незначајне.

И преп. Серафим, на којег воле да се позивају очекиваоци и трагачи за годином смака свијета, категорички је одбијао од себе одговор на то питање. Када је један брат био наумио да га запита о времену другог доласка, прозорљиви угодник га је сам предухитрио:

"Радости моја! Превише високо ти мислиш о убогом Серафиму: ја да знам кад ће бити крај свијету овоме и тај велики дан у којем ће Господ судити живе и мртве и вратити свакоме по дјелима његовим! НЕ, ТО ЗНАТИ - ЗА МЕНЕ ЈЕ НЕМОГУЋЕ!"

Ако је овај велики свети тако одлучно рекао то за себе - како онда ми смијемо уопште да дрзнемо и да помислимо на то! Треба имати велику духовну лакомисленост, и веома високо о себи мишљење, да би се бавио оним што је Сам Господ забранио, и од чега се отказао угодник који је у себи јавно имао Духа Божијег.

III. Крај свијета очекивати у наше вријеме, или не?

Ја мислим: НЕ!

Нека ме помилује Господ због овога. На овакво, пак, мишљење, мене наводи много тога, а прије свега - сама ријеч Божија.

а) Ви знате да се на много мјеста указује на један од најнесумњивијих признака *приближавајућег* се краја свијета: то је управо његова НЕОЧЕКИВАНОСТ. При томе, дати термин треба схватати не само у смислу "изненадности" часа, него још више у смислу - ОДСУСТВА ИШЧЕКИВАЊА КРАЈА. Послушајте. Људи ће јести, пити, градити и т.д. као пред потопом... Додуше, може неко да каже да се то мисли на грешнике, невјернике... Тачно - дјелимично... Али није само то. Прича о дјевама казује да су "задријемале" чак и мудре дјеве... Због тога и друге ријечи: "не знате кад ће доћи", "будите будни, да вас у онај час не бих затекао да спавате" - говоре да та опасност пријети чак и вјерницима. Аналогија са ап. Петром, Јаковом и Јованом - у врту Гетсиманском: спавали у страшном часу Жениха-Господа.

Али чак и ако се допусти да се овдје ради управо о "часу", а не о другом, много неодређенијем тренутку, ако се допусти да ће уснути само луде дјеве и у злу лежећи свијет, а не и ученици (мада ја мислим да то није тачно: "и мудре" "задријемаше", то јест, на неко кратко вријеме, и оне су се биле заборавиле"; и тада се уопште не доводи у

сумњу да људи - сав свијет - не само да неће ишчекивати крај, него ће пред крај, баш напротив, сви тврдити и мислити да се уселио "мир и сигурност" (1 Сол. 5:3). У наше вријеме ми видимо управо супротно: свеопште незадовољство, сметеност, "издисање од надолазећих катастрофа", ишчекивање краја или, у крајњем случају, катастрофа свјетске историје. О "миру и сигурности" сви само маштају, али баш њих нема... Само то савршено несумњиво говори да крај свијета - није данас, није сад. А када је онда? - Па, не знам. Али мислим да треба да прође још доста година, да би човјечанство ушло у потребно стање (иако ће то стање бити само привидно, површно, привремено и, наравно, вањско, земаљско, а не унутрашње, не духовно) "мира и сигурности"... Да би "сви" могли да "кажу": "Но, напосокон и ми дочекасмо ред и мир"... А такве се ствари не раде за коју седмицу или мјесец, него годинама, деценијама...

б) Друго обиљежје - *обраћење јевреја вјери*. О томе бих могао што-шта да напишем, али рећи ћу овдје само кратко... И Сам Господ на то указује: "Остаде двориште ваше пусто, *све док* не повичете: благословен је Онај Који долази у име Господње"... И још: Јерусалим ће бити у власти незнабожаца, док се не испуне времена незнабожаца (незнабожац, паганин, у Јеванђељу се противопоставља Јудеју).

Ап. Павле (Рим. 9) категорички говори да ће се "сав Израил" спасти, - када незнабожачки свијет престане да даје нова чеда Цркви (подразумијева се - не јединице, него масе народне, то јест, када се заврши "епоха" попуњавања Цркве паганским народима). "Све" - то јест, масе Израиља, а Израил истински не по букви, него по духу (упореди Рим. 11:26 са Рим. 2:28-29).

Св. Јован Богослов претскажује Цркви Филаделфијској ("братољубивој") да је њих мало, али ће истинити Јудеји "из сотононог зборишта" (какви ће бити они који ће себе називати Јудејима) прићи и поклонити се пред хришћанима (Откр. 3:9). И св. Јован Дамаскин - да ће се јевреји пред крајем свијета обратити, мада сам момент тог обраћења њиховог он помјера на посљедње године: "Биће послани, - говори он, - Енох и Илија Фезвићанин, и они ће обратити срца отаца ка дјечи, то јест, Синагогу - ка Господу нашем Исусу Христу и ка проповиједи апостола; и умртвиће их (антихрист)" (Тачно изложење вјере, 267. стр.).

Али чак и ако само обраћење јевреја буде у посљедњим годинама - ипак оно мора бити историјски припремљено. А за то су потребне опет - не мјесеци, него године и деценије... Психолошки и политички ка томе их гура сама историја... И то се већ сада полакао припрема... Могао бих да се са Вама подијелим о ономе што сам сам уочио, али нека то ипак буде други пут... Видио сам пркерасне хришћане из јевреја... Али масе њихове (чак и правовјерних) се још нису пробудиле. Слиједи, није још *крај свијета* и због тог разлога.

в) Као потврду овога позваћу се и на два веома карактеристична свједочанства.

Свт. Тихон Задонски је у виђењу Божије Мајке, Коју је пратио ап. Павле, питао и за крај свијета. А ап. Павле му је одговорио ријечима управо из своје Посланице: "Када буду говорили: "мир и сигурност", тада ће их изненада стићи погибија" (1 Сол. 5:3).

Преп. Серафим такође је једној од својих духовних кћери, Дивејевских сестара, рекао: *до антихристовских времена нећете доживјети, а времена антихристова ћете преживјети.*

Какве ријечи!

Данас Русија (она поготово) преживљава та времена... Она су стварно антихристова по својој суштини, па чак и по размјерама... Али, видите, та ће се времена, значи, "преживјети", то јест, између њих и антихриста ће бити један другачији одсјечак времена, то јест, мирни, вријеме мира и благостања.

Слично су, колико сам имао прилику да чујем (чини ми се, опет од С.Н. Дурилина), говорили и Оптински старци: *послије ових ужаса биће 70 година задивљујућег процвата и вјере, и благостања у Русији... И тек потом - још ужасније... И - тек након неког краткотрајног привидног говорења: мир и сигурност - долази крај...*

Психолошко-историјски то би требало да се посматра не само као вјероватан, него и историјски НЕОПХОДАН услов - то, да дати тренутак Русија изживи и ПРЕОДОЛИ. И више аргумената говори у прилог томе, него да ће она духовно погинути неповратно, или да ће

се чак подијелити напола, на безбожнике и хришћане, као што се, у своје вријеме, Запад подијелио на католике и протестанте...

И тако, дакле, још се (чини се) не могу видјети *године* краја свијета; мада много тога говори у прилог убјеђењу да, изгледа, свијет долази до својег завршетка.

г) Тако мисле многи савремени посматрачи. Светогорски старци су овог љета једном руском ходочаснику (Б.П. Априлеву) одлучно тврдили да су они убијеђени и да је за њих "несумњиво" наступање посљедњих времена.

Савремена катастрофа - говори и књаз Е. Трубецкој[8] ("Смисао живота"[9]) - "даје основу да се говори о промашају, о катастрофи свјетске културе, која се једним дијелом већ одиграла, а другим се надвила над свијет. Пред нашим очима апокалиптичко виђење звијери која излази из бездана облачи се у плот и крв <...> Свуда свирепи оргија адски вихор свеопштег разрушења. Сотона се обнажио, и свијет је постао пакао. Црква је постала стјечиште мржње која се распламсала у свијету <...> И у тој мржњи је сва суштина пакла, сав његов необухватни тамни бездан".

Али и он види препород Цркве: "Усред свеопштег разрушења, само се у њој пројављују силе градитељне. Црква се окупља и организује <...> Једном ријечју, почиње процес црквеног препорода".

И мада су "сви знаци близине краја васељене који су указани у Јеванђељу присутни у НАШЕ вријеме, ипак ми морамо бити изузетно опрезни када из тога извлачимо закључке." "Није први пут" да су претсказивали рокове. Али су "сваки пут били у криву они који су Јеванђеоско претсказање везивали за неки одређени датум, штавише - и за одређену епоху у историји <...> А у исти мах сваки пут је било и велике истине у тим предосјећањима".

Катастрофе и очекивања "увијек означавају <...> стварно <...> приближавање краја".

А датум се не зна.

"Катастрофичност" епохе преживљавају и други руски богослови и мислиоци (архиеп. Теофан, прот. С.Н. Булгаков и многи други људи, мирјани)...

Исто то преживљавају чак и западни мислиоци, као што је нпр. О. Шпенглер ("Пропаст Запада"[10]); то се примјећује и на међународним хришћанским конференцијама студената, - што Ви, вјероватно, знате по Манчестерском покрету из 1925. године.

IV. Све ово нас обавезује - на шта?

(Ако чак и није "данас", али се ипак приближава (близу је) крај?)

То питање, већ, за сваког од нас има реалан и огроман значај, - у личном животу и у практичном понашању.

Навешћу у облику кратког конспекта...

а) Да! Ми морамо из пређашњег "лагодног живота"[11] изаћи у атмосферу ишчекивања, "светог немира", ревалоризације ... "Будите будни" - то је прво што говори Господ.

б) "Бити будним" се мора бити нарочито због тога што ће свуда бити велико "раздјељење": у породицама, међу друговима, у животу свијета, па и у животу Цркве! О! Како ће то било болно, како ће бити тешко *снаћи се*... "Ми смо православни!". "Нисте! - Ми смо!" ... "Нисте ни ви, ни они, него смо ми, трећи, прави православци"... *Скрби подјела треба очекивати и у Цркви. У Русији се то већ и чини (жива црква, украјинска самосветачка и т.д.). Чини ми се, до тога ће доћи и код нас, у емиграцији... Помози нам, Господе! То је и болно, и страшно, а захтијева и храбрости*...

в) Још страшније је да *ти сам* отпаднеш од истините Цркве, или да упаднеш у заблуду. Нека те и осуде неправедно - само да останеш у "малом стаду"... А ако се и сам запетљаш?.. А питања се и овдје, у емиграцији, роје ли, роје...

Због свега тога мора се са сваком мјером држати "Црквеног" пута... Али, да ли ће се тај пут подударити са онима од нас који о себи говоре као о Цркви... Ту се неће бити лако снаћи...

г) Гдје се онда поучити? Из два извора: из *светоотачког* и *Јеванђеоског* учења; али, ни то није довољно: неопходно је *живјети* у складу са њима, да бисмо се удостојили да примимо свјетлост истине; али, и то је, највјероватније, мало: треба још и "савјет" међу "браћом" имати... А више од свега, мени се чини, се *треба молити и подвизавати у ПОКАЈАЊУ*... Молите се и немојте себе отежавати неуздржавањем...

А све се то своди на још веће: "Ви, пак (а Ви - насупрот центрипеталној, вањској "дјелатности", под којом подразумијевам и само бављење таквим стварима, у детаљима, а тим прије у одређивању датума) НА СЕБЕ ГЛЕДАЈТЕ (Лк. 21) (тј. устремљујте се у себе, у душу своју, а не на вањске догађаје). Можда је то за Вас и довољно?"

Писмо ћу да завршавам ријечима двојице људи, веома различитих, и по поријеклу, и по духу, али који се у том питању потпуно слажу...

"Основни тон" претсказања Христових може се свести на четири ријечи: "Чувајте се!" "Пазите!" "Трпите и молит се!". То говори један западни научник - хришћанин, мада и англиканац по вјероисповијести...

А ево шта ми је написао један млади свештеник, који се раније заносио револуцијом, и то болшевичког правца:

"Ми хоћемо - можда и веома, веома силно - да се бацимо у загрљај Жениху, Који у поноћ долази; а овамо - својег уља за фењере немамо, него на дуг од других позајмљујемо. СВОЈЕГ ПЛАМЕНА ЈОШ СТЕКЛИ НИСМО. Оно, додуше, изгледа као да вањски човјек и заиста "труне", али споро, веома, веома споро... А и то - треба ли да нас збуњује? Зар није то најбоља гаранција вјечности... и очишћења?"

Не знам - шта да одговорим на ово питање. Може ли бити да је то, заправо, знак "малојелејности"[\[12\]](#) у нама, попут оних лудих дјева?

Многогрешни епископ Вениамин

П.С. Молим да копију опет пошаљете О.В.О... Потрудите се мало... Или, још простије: када прочитате писмо, пошаљите јој, и то, и оно прво, јер Вама више нису потребна.

1925. 15/28 II 1 сат ноћи

Уочи недјеље о изгнању из раја...

Билека[\[13\]](#)

Многопоштовани баћушка о. Александар!

Честитам Вам Велики Пост.

Добио сам Ваше друго писмо. Потрудићу се, колико је у моћи моје "немоћи", да Вам одговорим... И вјерујте ми: не тјера мене моје "смирење" да тако говорим о себи, него јасна свијест о томе. Јер, и ја сам преживио високомјерно "учитељевање", а сада почињем да прогледавам да сам био у великој самообмани, да сам умишљао како много знам... И сада ми често на памет долази помисао: отићи од учитељевања, заћутати. Два су разлога: један (о њему сам већ писао) - јасно сазнање да НИЈЕ У ТОМЕ НАШ ЗАДАТАК, него је у борби са гријехом; други - спознаја свог малог знања...

Можете да ми приговорите: шта би онда за себе неки други требало да кажу?

Али - зар то није свеједно - што се мене самог тиче? Зар исто, или мање, или веће незнање других мене подиже? Николико... Чак напротив...

Признајем: мени изгледају чудни и лакомислено-дрски људи који умишљају да не само знају неопходно и суштинско, него и срљају у забрањено и за свих тајанствено и затворено... Али, ко воли - нек изволи! А они и ја - нисмо из исте приче! А и они сами

одбацују овакве као што сам ја... И то што уопште пишем - пишем само за Вас, а не за њих...

Ваш приговор (тачније - њихов) може бити само један. А и тај - веома слаб, онако како га ја видим.

1. "Блажен је онај који чита и слуша"... Но, размислите: зар је то приговор који нам се може упутити? Зар ми негирамо читање? Црква је чак установила да се Апокалипса чита у манастирима - али не и у храмовима (то је веома симптоматично: значи, Црква не жели да се сви баве тим питањем), него за трпезом, умјесто обичних читања житија светих (чини ми се, на Велики Пост). Руски народ је увијек читао Апокалипсу. Појачано је данас читају у Русији. Веома је корисно читати је и у емиграцији. Али *управо* "читати и слушати", јер није речено "рачунати" рокове (успркос ЈАСНОЈ и КАТЕГОРИЧНОЈ ријечи Божијој! Каква се то дрскост појавила код људи! Себе називају хришћанима, а Христа Господа не слушају!)... Чак није речено ни "тумачити", него само "читати и слушати".

Ја сам - по лакомисленој младости - такође покушавао - али никако не да пребрајам! - него само да за себе протумачим битна и разумијевању доступнија мјеста из Откровења; али и то - настојао сам да се држим литературе (Зборник Барсова, Толковање Св. Андреја Критског и нека друга)[14].

Отварати печате - то је дјело не наше, него Самог, пак, Господа (погл. Откр. 5:4-5; 6:1-3). Због тога, не само да то није за људе-појединце, него није у моћи ни све Цркве (Откр. 5:2-3) да унапријед отвара затворено. Него само историја, руковођена Самим Господом (консеквентно, Он Сам се открива у дејствима историје), скида те печате са тајни... Али опет - не са година, него тек и само са догађаја.

Због тога, и када би се цијели Сабор латио да ријешити тај предмет, он би могао да разматра само нека принципијелна и општа питања (хилијазам, однос према "аритметичком богословљу" новоизмишљеном и томе слично), а никако не да се дотиче детаља текста, и тим прије не би дрзнуо да "рачуна" рокове, наравно, под условом да буде под руководством Светога Духа и да слуша Главу Своју Христа Господа. Због тога и Ви неправилно мислите када пишете: "Таква питања се могу рјешавати само саборно, њих може рјешавати само читава Црква"... Неће се Црква бавити грешним и забрањеним послом. Тим прије, што се то питање једном већ појављивало у Цркви - и Црква га је одбацила. А основни Закон Црквених одредби је: НЕ РАЗМАТРАТИ ПОНОВО И НЕ РЈЕШАВАТИ ПОНОВО ОНО ШТО ЈЕ БИЛО (догматичко, вјеронаучно) ријешено. То знам тачно, из Дјела Сабора.

2. О томе (то јест, о гласу Цркве) хоћу још нешто да запишем.

Ако су неки свети оци себи и дозвољавали нешто слично (Папије, Јустин, Иринеј) - јако је карактеристично то што су се у огромној већини таква учења изванредно привијала уз јеретике и сектанте: гностик Керниф, ебионити, монтанисти, аполинаријевци, у новије вријеме - анабаптисти са социјалистичким преливима, данас - адвентисти. Само то би било довољно да се према таквим стварима понашамо не само са великим скептицизмом, него и са потпуним негирањем: "Реци ми кога познајеш (с ким се дружиш, с ким се слажеш), и рећи ћу ти ко си", - говори пословица.

Напримјер, на I Васељенском Сабору савезници Арија су били пагански философи; само то већ је довољно да нас од Арија одбије... А данас: "хиљадугодишњаци" су другови социјалистима по својим маштама о хиљадугодишњем "земаљском рају"... Опасно заједништво... Не постоји ли код социјалиста и антисоцијалиста у емиграцији једна заједничка црта? Несумњиво да постоји: материјалистичка представа земаљског "Царства Божијег"[15]...

А ја сам Вам још у претходном писму објаснио да је *природа Царства Божијег* - "а-материјалистичка" (овдје, на земљи; а "тамо" ће бити "ново небо, нова земља", "нова твар", "тијело духовно"). И у томе је коријен свих тих питања и одговора на њих: Царство Божије - то је Благодат Светог Духа.

И духоносни Светитељи Цркве су били одлучни противници хилијазма: свт. Василије Велики, свт. Григорије Богослов, свт. Епифаније Кипарски. Овај посљедњи у својим књигама "О јересима" (или "Панариј") нарочито разобличује баш ту јерес (77. јерес). И последице свега тога се нађу дрзници!

На крају крајева, II Васељенски Сабор је осудио учење Аполинарија уопште, а и по дијеловима, између осталог и његово маштарење о хилијазму; због тога у нашем Символу Вјере (7. члан) стоје ријечи: "Егоже Царствию не будет конца", што значи, ни прекида...

3. Као закључак опет ћу се вратити на расположење и понашање "рачунџија": но, добро, де! допустимо да они (бавећи се забрањеном работом) и "дођу" до прорачуна да ће смак свијета бити ... године ... Но, де, и шта ће они даље радити, кад израчунају? Да можда код Вас, у Паризу, већ нису израчунали? Или ће опет требати поново рачунати?.. Једно је јасно: треба се ПРИПРЕМАТИ за крај који се приближава, то јест, кајати се, борити се са гријесима, приобретати БЛАГОДАТ БОЖИЈУ (а људи чак и не примјећују да је немају у себи), једном ријечју: СПАСАВАТИ ДУШУ.

Зато, Ви њима реците: ајде, де, брже завршавајте ви ту своју аритметику, и 'ватајте се за посао! Иначе - остаћете, као луде дјеве, празних фењера. А ви, гдје ви бијасте? - питаће изненада дошавши Жених. - Ми рачунасмо сат Твојег доласка. - Идите, не познајем вас, врата су затворена. - "Сви се дали у богослове"...

Свт. Григорије Богослов говори: о богословљу може причати далеко не свако, не увијек, и не пред свима. А преп. Јован Лествичник: ОНАЈ КОЈИ СЕ КАЈЕ НЕ СМИЈЕ да се бави богословљем.

А данашњи људи се са спиритизма бацају - право на Апокалипсу... Све је то иста она несрећна болест Евина: "Бићете као богови", "све ћете дознати" што је тајно... А ту је било потребно нешто сасвим друго: послушање Господу и надгледање за рајем... Они су тада баш за знатижељу били изгнани отуда...

Узгред: данас се пјевало о рају (свеноћна пред недјељу [Праштања](#)).

Молио бих Вас (не ради осуђивања) да се мало загледате у душевни лик ових нових гатара и да ми напишете, да бих провјерио своје претпоставке: ко су они? какви су по животу? јесу ли обезбијеђени финансијски? какво је било њихово претходно духовно стање? степен политичке ангажованости? досадашњи материјални и социјални статус?

На овом бисмо могли и да завршимо. Али остаје још један камен спотицања.

4. "Старци су рекли"...

Прије свега, треба провјерити: КОЈИ КОНКРЕТНО? *Шта!? су говорили?* Није ваљда о конкретним датумима (годинама)? Није ваљда да су о хиљдугодишњем царству говорили... Не вјерујем...

А ако су и говорили - то само значи да ти старци нису од Бога, или им је тај пут Бог допустио да погријеше... Понекад су и оци били у заблуди.

Конкретно: за крај свијета, као што Ви врло добро знате из Посланице Солуњанима - гријешили су првохришћани; гријешили су и неки од светих отаца V вијека, на примјер, бл. Августин (чини ми се) је мислио да је крај близу; код светитеља Тихона Задонског се указује на близину краја и на остварење пророчанстава (али године он није пребројавао, и хилијазму, наравно, није учио). А ипак - свијет је настављао да постоји... У XIX и XX вијеку почели су нарочито напрегнуто да чекају близину краја. Распрострањена књига Нилусова даје довољно материјала за то. Додајте још на то и о. Јована Кронштатског. Вјероватно, од почетка хришћанског свијета није код хришћана било таквог предосјећања близине краја, као данас... Па чак и по цијелом свијету... И много има основа за то...

Али категорички тврдити, а тим прије одређивати годину - апсолутно је неразумно. Нека нас искуство које нам даје историја научи томе. Ево, адвентисти су такође, и то не једном, са својим израчунавањима падали у заблуду: прво су указивали на 1924. годину. А она - само што је прошла: Богу хвала! А прије њих су говорили: 1884. година... Већ осамдесет година има од тада... И дан у мјесецу (22. октобар) су били утврдили... Сад су одгодили до 1932. године... А они "благоразумнији", не желећи да ризикују својим ауторитетом, - одбројали су свијету да ће живјети још три четвртине вијека (до 1995. године).

Али за то и јесу сектанти, да би падали у заблуду и друге у заблуду одводили. Али, неко ће рећи: а шта је са "старцима"?..

Но, па шта? И они могу бити у заблуди. То јест - у каквом смислу у заблуди? - Са једне стране, они су, у суштини, у праву, јер својим чулом чују (а то не могу чути они који су "тврђи на уву") и далеки, најудаљенији грохот грома, јер они осјећају грмљавину која се све више и више приближава... Али у прорачунима они могу и да погријеше, тим прије што њихов префињени слух то ваљање надолазеће грмљавине осјећа јаче него што оно уствари јесте. А, осим тога, грмљавина може бити и локалног карактера, а не васељенског... Грчка је скончала послвије Рима; а сама је скончала при процвату Трећег Рима... Ко зна? Можда ће још Кинези, Индијци, Јапанци... дати свијету и Печерске Лавре, и нове свете Антоније и Теодосије, и Сергије, и Серафиме... Како то знати? Но, можда ће се десити да Русија сконча (мада не мислим тако), а да ће, умирући, родити исток хришћански?!

Вјероватно ће и Русија још преживјети бљештави - и духовно, и политички, и морално - цијели вијек послвије ове очиститељне грмљавине и помора? Оптински старци као да су о томе говорили[16]... Можда. А можда и нису.

Али још НИЈЕ крај свијета (иако је, вјероватно, епоха његовог увода: филаделфијски период у почетку свог зачетка, Откр. 3); јер, када буде крај свијета, о крају свијета ће престати да размишљају. Св. Тихон Задонски је у виђењу видио Божију Матер са светим апостолима Петром и Павлом; између осталог, питао их је и о крају свијета. Св. ап. Павле је рекао: "Када буду говорили: "мир и сигурност", тада ће их изненада стићи погибија" (1 Сол. 5:3). И још није било обраћања Јудеја у хришћанство.

То се подудара са трећом главом Откровења (види Цркву Лаодикијску), гдје се говори о тоталном религиозном индиферентизму (Откр. 3:15-16), уз материјално благостање и задовољство (Откр. 3:17), уз унутрашње сљепо, празнину и чамотињу.

А данас само очекивање краја говори о томе да још није "пред вратима" (Откр. 3:20), него се само приближава... Вријеме опасно, дани лукави... И, због свега овога, *нећемо, дакле, рачунати, и бројати, него се кајати!*

Молим за молитве. Многогр. Епископ Вениамин.

НАПОМЕНЕ:

1. О. Александар - један од руских свештеника у Паризу. У то вријеме је у Паризу било неколико свештеника са тим именом. - Ред.
2. "Ложу Твоју видим, Спасе мој, украшену, а одјеће немам - да уђем у њу" (прим. прев.)
3. Упореди обраћање ап. Јована Богослова Филаделфијској цркви, које вл. Вениамин разматра као свједочанство о стању свијета у једном од периода који претходи доласку антихриста. - Ред.
4. Истински хришћанин жели чак да "страда" за Христа, и сматра то "даром" Божијим (Флп. 1:29, Мк. 10:39-40). - Аутор.
5. То јест, Молитвама светог оца Порфирија Газског Господе Христe Боже наш, помилуј нас грешне! (Писмо је написано на дан тог Светитеља). - Ред.
6. Већ је био цијелу књигу припремио за штампу; међутим, сумњам да је поред бољшевика успио да је објави. - Аутор.
7. Послије толстојевских лутања он се вратио најчистијем православљу, био је у послушању код о. Анатолија, у Москви је рукоположен за свештеника, био је окружен и зрачио је љубављу... Одатле је прво прогнан у Владимир, а одатле у Туркестан... Да ли је жив?... Уопште није био добар са здрављем... Нека га спасе Христос! - Аутор.
8. Иако ми се његова књига не свиђа; постављена је погрешно, и у принципу, и у детаљима. Аутор.
9. Погледај: Смысл жизни. Антология. М., 1994, сс. 456-475. - Ред.
10. У руском преводу књига О. Шпенглера се назива "Залазак (пропасть) Европе"; превод вл. Вениамина је тачнији - у оригиналу стоји Abendland, "земље Запада". - Ред.
11. У оригиналу пише "благополучног житија" (прим. прев.)
12. "малојелејност" - мало јелеја, мало уља, "нестало уља" (прим. прев.)
13. Тачније: Билећа: град на Балкану на граници Босне и Херцеговине и Црне Горе. - Ред.

14. Између осталог, постоји веома садржајна брошура Л.А. Тихомирова (у редакцији "Московских ведомости"):
"Апокалиптичке судбине свијета" (тако се некако зове). - Аутор.
15. Да су макар прочитали књигу покојног Новгородцева: "О друштвеном идеалу". Солидан рад... "Рушење вјере у могућност земаљског раја" (3. страна и сва књига). - Аутор.
16. Можда у том смислу треба схватати тих "1000" година, о којим су говорили неки "старци". - Ред.